

Giải pháp phát triển đời sống văn hóa của người Dao ở Ba Vì, thành phố Hà Nội giai đoạn hiện nay

Đoàn Minh Nhung

Khoa Văn hoá và Phát triển, Học viện Chính trị khu vực I

Người Dao ở Ba Vì là một trong những đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống ở địa bàn xã Ba Vì, huyện Ba Vì, thành phố Hà Nội, có nhiều nét văn hoá đặc sắc đến nay còn được lưu giữ. Tuy nhiên, trước bối cảnh giao lưu hội nhập quốc tế, đời sống văn hoá người Dao ở Ba Vì có nhiều thay đổi. Do đó, để vừa phát triển văn hoá tộc người theo vòng xoáy của sự phát triển đất nước, vừa giữ gìn và phát huy được bản sắc văn hoá tộc người Dao ở Ba Vì thì vấn đề phát triển đời sống văn hoá của người Dao ở Ba Vì cần được quan tâm, nghiên cứu.

1. Thực trạng đời sống văn hoá người Dao ở Ba Vì, thành phố Hà Nội hiện nay

Có thể thấy rằng dân tộc Dao ở Ba Vì có đời sống văn hoá phong phú, đặc sắc ngay từ khi còn sống ở trên núi Ba Vì. Sau khi “hạ sơn” xuống định cư quanh chân núi Ba Vì, cùng chung sống với người Mường và người Việt thì đời sống văn hoá của họ vẫn được duy trì nhưng cũng đã có những biến đổi và phát triển vượt bậc. Việc phát triển đời sống văn hoá của người Dao trên diện rộng toàn cộng đồng tại xã Ba Vì tạo ra những bước chuyển tích cực góp phần tạo động lực tinh thần thúc đẩy kinh tế, xã hội và giữ gìn, phát huy bản sắc văn hoá dân tộc Dao nơi đây.

Từ những chính sách hỗ trợ của Đảng và Nhà nước cùng với sự chỉ đạo trực tiếp từ lãnh đạo Huyện, Xã Ba Vì đã làm cho đời sống văn hoá của người Dao ở Ba Vì đạt được những thành tựu tích cực. Đồng bào dân tộc Dao ở đây đã hoàn toàn được định cư ổn định ở dưới chân núi, không còn tập quán du canh du cư, tình trạng phá rừng làm nương rẫy cũng được xoá bỏ. Đồng thời, họ được tiếp xúc giao lưu và học hỏi văn hoá và tri thức hiện đại của người Việt và người Mường, từ đó áp dụng vào sản xuất nâng cao đời sống kinh tế làm cho cuộc sống của họ ngày càng tốt đẹp hơn. Theo báo cáo thu nhập bình quân đầu người năm 2019 đạt 25,4 đồng/người/năm, tăng 14,1 triệu đồng so với năm 2015 (vượt 189% so với mục tiêu đại hội đề ra).

So với nhiều năm trước, đời sống văn hóa của người Dao trên địa bàn huyện Ba Vì đã có nhiều chuyển biến tích cực, đời sống nhân dân được cải thiện, nâng cao nhờ vào các chính sách phát triển kinh tế phù hợp với điều kiện, môi trường và tiềm lực của người dân nơi đây. Cơ sở vật chất, các thiết chế sinh hoạt văn hóa được quan tâm đầu tư xây dựng; các chỉ tiêu xã hội như y tế, giáo dục được tuyên

truyền nâng cao thực hiện tốt, giảm thiểu tệ nạn xã hội, hủ tục lạc hậu. Hiện nay, toàn xã có 02 trường PTCS, 01 trường mầm non. Tỷ lệ huy động trẻ em trong độ tuổi ra lớp hằng năm đạt 100%. Bên cạnh đó, nếp sống văn hóa trong các nghi lễ của tộc người, phong tục tập quán cưới xin, ma chay, lễ hội được thực hiện văn minh, giảm bớt lãng phí nhưng vẫn giữ được nét văn hóa của cộng đồng dân tộc Dao ở Ba Vì.

Không những thế, người Dao ở Ba Vì ngày càng nâng cao ý thức chấp hành các chủ trương chính sách pháp luật của Đảng và Nhà nước đưa ra từ đó làm thay đổi diện mạo đời sống văn hóa của người dân nơi đây. Văn hóa truyền thống được chú ý giữ gìn và phát huy nhưng mức hưởng thụ và giao lưu văn hóa được từng bước nâng lên, nếp sống văn hóa xuất hiện nhiều nhân tố mới, mô hình mới có tác động tích cực trong đời sống văn hóa của người Dao trên địa bàn xã Ba Vì.

Bên cạnh những thành tựu và kết quả đạt được trong việc thực hiện đời sống văn hóa của người Dao ở Ba Vì vẫn còn tồn tại những hạn chế cần được khắc phục trong thời gian tới.

Trước sự phát triển của nền kinh tế đất nước, dưới sự tác động mạnh mẽ của nền kinh tế thị trường và quá trình đô thị hóa ở vùng Ba Vì, khoảng cách chênh lệch mức sống của các gia đình người Dao ở đây ngày càng rõ nét.

Cho đến nay, mặc dù các yếu tố văn hóa truyền thống của người Dao ở Ba Vì vẫn được duy trì nhưng thế hệ thanh niên có nhiều người họ không hiểu hoặc hiểu chưa đầy đủ về các yếu tố văn hóa truyền thống đó. Các loại sách cổ bằng chữ Nôm Dao hiện nay vẫn còn được lưu giữ khá nhiều trong các nhà tổ của người Dao nhưng số người biết đọc nó rất ít, chủ yếu là các thầy cúng lớn tuổi. Nghề may thêu trang phục truyền thống cũng đang có nguy cơ mai một khi các kỹ thuật thêu không được dùng đến nhiều và đặc biệt

là những người trẻ không muốn học may thêu.

Việc tồn tại những khó khăn, hạn chế trong đời sống văn hóa của người Dao ở Ba Vì xuất phát từ nhiều nguyên nhân. Trước hết là việc tồn tại văn hóa truyền thống và những yếu tố văn hóa mới, nhưng những yếu tố văn hóa mới đang chiếm ưu thế. Bên cạnh đó, hiện nay vùng phía tây thủ đô Hà Nội trong đó có vùng người Dao ở Ba Vì được đầu tư để phát triển trở thành vùng du lịch trọng điểm của thủ đô, nên tốc độ đô thị hóa diễn ra mạnh mẽ nên văn hóa truyền thống phải chịu nhiều áp lực, sức ép. Cùng với đó là công tác tuyên truyền về đời sống văn hóa tuy có được đẩy mạnh nhưng việc thực hiện chưa tạo được sự đồng loạt, chưa thu hút được sự quan tâm thực hiện của đại bộ phận quần chúng nhân dân. Đặc biệt là ý thức gìn giữ bản sắc văn hóa truyền thống đối với thế hệ trẻ cần chủ động hơn nữa. Chính vì thế cần có những giải pháp kịp thời và đúng hướng để bản sắc văn hóa của người Dao ở Ba Vì không bị hòa lẫn vào nền văn hóa đô thị hiện đại.

2. Một số giải pháp nhằm phát triển đời sống văn hoá của người Dao ở huyện Ba Vì, Thành phố Hà Nội trong thời gian tới.

Để phát triển đời sống văn hoá người Dao ở Ba Vì đạt hiệu quả, cần quan tâm một số giải pháp sau:

Một là, nâng cao công tác tuyên truyền, giáo dục nhận thức lòng yêu nước, ý thức cộng đồng và tinh thần đoàn kết dân tộc.

Công tác tuyên truyền, cần được tăng cường và đổi mới hình thức nhằm tạo sự chuyển biến về nhận thức trong cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương, các tổ chức chính trị xã hội, các cơ quan nhà nước đến tư nhân, từ trong cán bộ, đảng viên đến các tầng lớp nhân dân về vai trò, vị trí của đời sống văn hóa trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Huy động mọi lực lượng và cả hệ thống chính trị địa phương tích cực tham gia công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức về vai trò và ý nghĩa to lớn của công cuộc xây dựng đời sống văn hóa của người Dao ở Ba Vì. Bên cạnh đó, người cán bộ, đảng viên phải cần được nhận thức cao cũng như hiểu được các chương trình, chính sách, dự án để có thể cụ thể hoá các đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước đến với người dân. Đồng thời, phát huy vai trò chủ động, tích cực, sáng tạo của người dân là đồng bào dân tộc Dao trong việc nghiêm túc thực hiện các chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật và Nhà nước; tăng gia sản xuất, phát triển kinh tế, nâng cao đời sống nhân dân cũng như tích cực trong công cuộc xây dựng đời sống văn hóa cho người Dao nơi đây.

Để hiệu quả cho công tác tuyên truyền, thì các hình thức tuyên truyền cũng cần được đổi mới, sáng tạo bằng nhiều hình thức khác nhau để thêm phần sinh

động, thiết thực với nhu cầu tâm lý của người dân tộc Dao. Ngoài việc tuyên truyền miệng để truyền tải những chủ trương, chính sách, pháp luật của Nhà nước thì cần tăng cường tuyên truyền bằng các hình thức truyền thanh, truyền hình để cập nhật tình hình thời sự, chính trị của đất nước và các vấn đề của chính đồng bào dân tộc tới người Dao. Không những thế, các hình thức tuyên truyền qua báo chí, tờ rơi cũng cần được đẩy mạnh đến đồng bào dân tộc để họ có thể thấy rõ được sự quan tâm sâu sắc của Đảng và Nhà nước đến sự phát triển của đồng bào dân tộc Dao nói chung và đồng bào dân tộc Dao ở Ba Vì nói riêng, nhằm tạo sự đồng thuận, tin tưởng vào đường lối chính sách của Đảng và Nhà nước. Các hình thức tuyên truyền như tổ chức các lễ hội, các cuộc thi văn hoá văn nghệ, sinh hoạt cộng đồng với những nội dung thông tin đơn giản, dễ hiểu giúp người dân tộc Dao dễ tiếp thu các đường lối chính sách của Đảng và Nhà nước cần được duy trì và phát triển mạnh hơn nữa.

Hai là, tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước trong xây dựng đời sống văn hóa cho người Dao ở Ba Vì .

Trước hết, cần nâng cao nhận thức cho cán bộ, đảng viên trong xã về các quan điểm của Đảng, chính sách của Nhà nước, định hướng của ngành, cấp trên về xây dựng đời sống văn hóa; đồng thời biết vận dụng sáng tạo phù hợp với thực tế địa phương để chủ động đề ra những chủ trương, nhiệm vụ một cách kịp thời, đúng đắn.

Công tác kiểm tra, giám sát, đôn đốc và hướng dẫn giúp đỡ công tác xây dựng đời sống văn hoá cần được sát sao thường xuyên hơn; quan tâm bồi dưỡng, tập huấn nâng cao trình độ, năng lực hoạt động cho đội ngũ cán bộ làm công tác lãnh đạo, quản lý văn hoá. Để nâng cao hiệu quả lãnh đạo của Đảng và quản lý của Nhà nước trong xây dựng đời sống văn hoá cần thực hiện một số nội dung sau:

Thứ nhất, hằng năm bên cạnh việc rà soát nhiệm vụ, kiện toàn Ban chỉ đạo với mục tiêu nâng cao chất lượng của cơ quan tham mưu cấp uỷ và chính quyền các cấp thì cần xây dựng kế hoạch cụ thể về chỉ tiêu xây dựng đời sống văn hoá cũng như các điều kiện về cơ sở vật chất và kinh phí thực hiện. Đồng thời, để đảm bảo việc xây dựng đời sống văn hoá mang tính khả thi, đúng pháp luật thì Ban chỉ đạo các cấp cần xây dựng các quy ước, hương ước của địa phương. Trong quá trình xây dựng đời sống văn hoá cho địa phương, Ban chỉ đạo có thể học hỏi và tìm hiểu việc xây dựng làng văn hoá ở một số địa phương có đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống, để từ đó rút kinh cho địa phương mình. Xác định rõ nguyên nhân hạn chế để tìm ra giải pháp khắc phục nhằm tạo ra sự phát triển toàn diện trong công cuộc xây dựng đời sống văn hoá trên địa bàn địa phương mình.

Thứ hai, cần phải đưa việc xây dựng đời sống văn hoá đi vào chiều sâu, hiệu quả. Muốn làm được điều đó, Cấp uỷ, chính quyền địa phương thường xuyên chỉ đạo công tác tuyên truyền, giáo dục để nâng cao nhận thức, trách nhiệm cho nhân dân về vai trò và tầm quan trọng của việc nâng cao đời sống văn hoá. Thường xuyên nâng cao nhận thức về nội dung, vai trò của đời sống văn hoá và trách nhiệm thực thi các vấn đề đời sống văn hoá của cấp uỷ, chính quyền, các cán bộ, đảng viên, đặc biệt là cán bộ lãnh đạo, quản lý trong hệ thống chính trị, cán bộ trực tiếp chỉ đạo, quản lý lĩnh vực văn hoá ở các cấp thông qua các nội dung như: công tác xây dựng và phát triển con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước; tuyên truyền giáo dục về các thiết chế văn hoá, các phong trào xây dựng đời sống văn hoá mà Đảng và Nhà nước phát động đến gần với người dân hơn, từ đó có những hoạt động, việc làm nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị văn hoá truyền thống tốt đẹp của dân tộc mình, loại bỏ những văn hoá lạc hậu, hủ tục, bài trừ văn hoá lai căng đang ngự trị và xâm nhập vào đời sống văn hoá của người Dao.

Thứ ba, việc xây dựng đời sống văn hoá chính là nhằm thực hiện hoá các mục tiêu, chỉ tiêu về xây dựng đời sống văn hoá, nâng cao mức hưởng thụ văn hoá của người dân, góp phần thực hiện các nhiệm vụ kinh tế - chính trị - xã hội chung của đất nước cũng như địa phương. Vì vậy, việc tổ chức thực hiện tốt phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hoá ở địa phương chính là thực hiện những hoạt động như: xây dựng nếp sống văn hoá trong các gia đình, khu dân cư, đơn vị, doanh nghiệp, làm cho các giá trị văn hoá thấm sâu vào mọi mặt đời sống được biểu hiện cụ thể trong sinh hoạt, công tác, quan hệ hàng ngày của người dân và từng con người, tạo sức đề kháng đối với các sản phẩm độc hại; tiếp tục đẩy mạnh việc giáo dục, bồi dưỡng đạo đức, lối sống có văn hoá; xây dựng nếp sống văn minh trong việc cưới, tang, lễ hội; ngăn chặn và đẩy lùi các hủ tục, bạo lực, gây rối trật tự công cộng, ma tuý, cờ bạc...từ đó làm cho người dân ngày ý thức và trách nhiệm trong việc thực hiện xây dựng môi trường văn hoá lành mạnh ở địa phương.

Ba là, giải pháp về cơ chế, chính sách. Để việc phát triển đời sống văn hoá của nhân dân huyện Ba Vì nói chung và người Dao ở Ba Vì nói riêng cần xác định phát triển văn hoá là nhiệm vụ của tất cả các ngành, các cấp, các tổ chức xã hội và toàn thể nhân dân. Ngành văn hoá phải đẩy mạnh hơn nữa về các cơ chế, chính sách hỗ trợ phát triển sự nghiệp văn hoá mà trước hết là tăng cường công tác tham mưu ban hành các cơ chế, chính sách đầu tư xây dựng và hoàn thiện thiết chế văn hoá cơ sở.

Tiếp đến, cần có những cơ chế, chính sách khuyến

khích, động viên người làm công tác văn hoá, nhất là các già làng, trưởng bản có nhiều đóng góp cho việc bảo tồn, truyền dạy, phát huy văn hoá dân gian, hỗ trợ xây dựng các Làng văn hoá. Việc thu hút tài năng văn hoá — thể thao, lập hồ sơ đề nghị công nhận nghệ nhân dân gian cũng cần có những cơ chế hợp lý nhằm khuyến khích động viên sự cống hiến của họ. Đồng thời, cần có cơ chế khen thưởng kịp thời, xứng đáng cho những cá nhân, tập thể có thành tích tốt trong các hoạt động phong trào Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hoá. Đặc biệt, để công tác văn hoá đạt hiệu quả cao, đảm bảo nguồn nhân lực cho ngành văn hoá, cần phải đầu tư về các chính sách và kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng cho cán bộ văn hoá từ cấp xã, huyện đến tỉnh cả về chuyên môn, kỹ năng và trình độ lý luận chính trị để phục vụ công tác tại địa phương.

Ba Vì là địa phương có lợi thế và tiềm năng lớn để phát triển du lịch, vì vậy cần đẩy mạnh xã hội hoá và mở rộng các hình thức tổ chức hoạt động, tạo ra lợi ích khi cung cấp các dịch vụ, sản phẩm văn hoá trong việc phát triển dịch vụ văn hoá, du lịch. Từ đó không chỉ giúp phát triển văn hoá, du lịch ở địa phương mà còn giải quyết được vấn đề công ăn việc làm cho người dân nơi đây nói chung và người Dao nói riêng./

Tài liệu tham khảo

Hoàng Vinh (1998), Mấy vấn đề lý luận và thực tiễn xây dựng đời sống văn hoá ở nước ta, Nxb Văn hoá — Thông tin, Hà Nội.

Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Nxb. Chính trị quốc gia Hà Nội.

Đảng Cộng sản Việt Nam (1998) Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp Hành Trung ương khoá VIII, Nxb. Chính trị quốc gia Hà Nội.

Đề án “Bảo tồn, khôi phục và phát triển bản sắc văn hoá dân tộc thiểu số huyện Ba Vì giai đoạn 2013 — 2015, định hướng đến năm 2020”.

UBND xã Ba Vì (2020) Báo cáo số 11/BC-UBND ngày 17/5/2020 về Báo cáo Chính trị Đại hội Đảng bộ xã Ba Vì lần thứ XXII, nhiệm kỳ 2020 — 2025.